

helyre, a tanítók a tanító emberi tulajdonosságait.

D. YOUNG: Examining Essays for Eleven Plus Classification (*Vizsgadolgozatok a „Tizenegy plusz” besoroláshoz*). A „Tizenegy plusz” besorolás az angol tanulók tesztek alapján való vizsgálata, amely a 11 évet betöltött tanulók iskolafajtába való besorolásáról dönt. A cikk a tesztek mellett szükségesnek bizonyult dolgozat értékelését ismerteti.

W. G. RUDD és S. WISEMAN: Sources of Dissatisfaction among a Group of Teachers (*Az elégedetlenség forrásai a tanítók egy csoportjánál*). 590 tanítóval (az 1955-ben végzetek mintegy 72%-ával) kérdőívet töltettek ki

(1960-ban) hivatásukkal való elégedettségükről ill. elégedetlenségük okairól. Az eredmények szerint a túlnyomó többség nagymértékű kielégülést talált hivatásában (az előkészítő osztályban és a gimnáziumban tanítók inkább, mint más típusú iskolákban); az elégedetlenségi okok sorában az elégtelen fizetés, a tanterületben tapasztalt emberi kapcsolatok hiánya, a tanítás tárgyi feltételeinek hiányosságai, a túl nagy megterhelés, a gyakorlat hiánya, a nagy osztálylétszám, a hivatásnak meg nem felelés érzése, kevés idő és a társadalomban elfoglalt helyzet nem kielégítő volta álltak az első helyeken.

HERMANN ALICE

AZ MTA PEDAGÓGIAI BIZOTTSÁGA

A Pedagógiai Bizottság 1962. nov. 9-én folytatólagos kibővített ülésen foglalkozott az oktatási folyamat strukturális kérdéseinek — az október 4-i és 5-i munkaértekezlet anyagának — megvitatásával. Az ülést SZARKA JÓZSEF, a vitát NAGY SÁNDOR vezette. A hozzászólások anyagából:

HORVÁTH LAJOS: A felmerülő problémák közül hármat emel ki: 1. Tanítványainkban a fejlettségüktől meghatározott szinten viszonylag teljes, a valóságot híven tükröző világképet kell kialakítani. Ennek érdekében az ismeretek egységes, összefüggő rendszeréhez kell eljuttatnunk tanítványainkat. 2. Az oktatási folyamatnak megvannak az átfogó törvényszerűségei, melyek minden szakaszban, a tanulók minden fejlettségi szintjén érvényesülnek. Ugyanakkor nem hanyagolhatók el azok a lényeges különbségek sem, melyek a fejlődés egyes szakaszaiban jelentkeznek, és a problémák differenciált vizsgálatát kívánják. 3. Az ismeretszerzés szervezeti formái közt néha választhatunk, de ezek gyakran adottak, és ilyenkor lehetőségeik maximális kihasználásának alkotó módon kell történnie.

TEMESI ALFRÉD: A tanítási óra hagyományos menete a következő: 1. Tanári közlés és indoklás, illetve a tanulóval folytatott (kérdésekkel és válaszokból álló) beszélgetés. 2. Házi feladat, otthoni tanulás. 3. Kérdezés a következő órán. A tanulók többsége az ilyen menetet követő oktatásból nem profitál eléggé. Egyes vizsgálatok szerint a tanulók 70%-ának sokkal konkrétabb motivációra van szüksége. Felhívja a figyelmet a modern taneszközök célszerű, együttes felhasználásának lehetőségére. Segítséjük beépítése az oktatási folyamatba feltartóztathatatlan.

ÁGOSTON GYÖRGY: A koncentráció fontosságát emelte ki. Különösen a régi és az új anyag kapcsolatának megteremtését hanyagolják el a pedagógusok megfigyelései szerint.

Lehetőnek tartja szemináriumi jellegű foglalkozások, csoportmunka szervezését (pl. a gimnázium I. osztályában). Minden csoport azzal foglalkoznék, aminek pótlása tagjai számára elengedhetetlen. A sablonokkal való szakítás után ezeket a különleges megoldásokat igen eredményesen lehet majd beiktatni a tervszerű munkába.

KOMLÓSI SÁNDOR: Az iskolás gyermekek tanulásával foglalkozik. A tanítási órákon folyó munka megváltozása bizonyosan javítja majd az önálló otthoni tanulás eredményességét is. Nem várható azonban, hogy ez automatikusan lényegesen átalakul. A növendékek önálló tanulásának kérdésével a didaktikának és a módszertanoknak behatóan kell foglalkozniuk: meg kell mutatniuk a pedagógusoknak, hogyan tanítsák meg valamennyi növendéküket tervszerűen és gazdaságosan tanulni.

BALASSA LÁSZLÓ: A tanulók alkotó erejének kibontakoztatását sürgette. Több példával meggyőzően bizonyította, hogy a magyar irodalom tanítása közben a csoportmunka, különösen azonban az írásos alkotás (fogalmazás) milyen meglepő eredményeket hozott olyan tanulóknál is, akiknél a szóbeli teljesítmény alapján ezt a pedagógus nem várhatta. Ilyen munkához pedagógusnak és növendékeknek egyaránt több időre van szükségük.

BORI ISTVÁN: A gyakorlati foglalkozások eddigi tapasztalatai alapján azt állapítja meg, hogy a foglalkozások vezetői a már jól ismert óratípusok lehetőségeit sem aknázzák ki elégséges mértékben. Nincsen az órák szervezésében semmi változatosság. Ugyanígy van a módszerekkel. A számonkérés, értékelés, új eszközök felhasználása stb. terén egyaránt sok a kívánni való. Ennek következménye, hogy a sikerérzés sokszor nem követi a tanuló munkáját, és a tárgyat nem szeretik. A gyakorlati foglalkozások különösen megkívnák a hatékony szervezési formák és módszerek tanulmányozását.

MAKAI LAJOS: A metodika szakmai vetü-
letének túlhangsúlyozása miatt került el a
fizikatanárok figyelmét a didaktikának a taní-
tási óra felépítésére, az oktatási módszerekre
s az egész oktatási folyamat strukturálódására
vonatkozó számos korszerű megállapítása.
Sokan nemcsak az újat nem ismerték fel,
hanem még megerősítést is véltek kapni régi
eljárásuk folytatásához. Konkrét óra elemzése
alapján bizonyította, hogy kezdetben a teljesen
önálló egyéni munka helyett célszerű az egy-
más mellett ülő tanulók csoportos munkájára
építeni a feldolgozást. A jelenség önálló elem-
zése meghaladhatja egyes tanulók erejét.
Kisebb volumenű, differenciáltabb részfelada-
tok önálló megoldásának egymásutánjára kell
építeni az anyag feldolgozásának munkáját.

ÁBENT FERENC: Az 5 + 1-es tanítási rend-
szer alkotó munkát ösztönző hatását értékeli.
A tanulók gyakorlati munkája szerves része
az iskolai munka egészének, és tanáraink jól
ismerik a tanulók üzemeiben kifejtett tevé-
kenységét, ha ennek saját tanításukra vonat-
kozó következményeit nem is mindig vonják le.
A munkaoktatás, a szakmai előképzés során
a tanulóktól produktív teljesítményeket köve-
telnek, illetve kérnek számon. Az a tanuló,
akit részoktattak arra, hogy viszonylag önál-
lóan és megfelelő teljesítménnyel dolgozzék,
az elméleti ismeretek feldolgozása közben sem
kárhoztatható arra, hogy pusztán befogadjon.
Aktív és alkotó módon kell részt vennie az
oktatásban.

MOLNÁR EMIL: A szakmunkások nevelésé-
nek tapasztalatairól és terveiről számolt be.
Szorosabb együttműködést sürgetett a külön-
leges feladatokon elszigetelten munkálkodó
intézmények és személyek között.

SZATHMÁRY LAJOS: Annak következmé-
nyeit reszletezi, hogy a didaktikában az ismer-
elnyújtás és az alkalmazás két egyenlő jelen-
tőségű pólussá vált. Különösen — mint fő
követelményt — fontosnak tartja a tananyag
átrostálását azoknak az életfeladatoknak a
szempontjából, melyek a tanulókra, mint a
társadalom leendő alkotó tagjaira várnak. Csak
azt hagyják meg az oktatás anyagául, amit
— a célt figyelembe véve — a gyermek meg-
felelő metodika mellett el is tud sajátítani.
Az új felfogás módosítólag hat a didaktika és
a metodikák eddigi viszonyára is.

TÓTH GÁBOR: A tárgyalt probléma oktatás-
lélektani vonatkozásaira tér ki. A korszerű
pedagógiai irányítás megkívánja a tanuló
ismeretét, annak pontos tudását, milyen ismer-
eteket hoznak a tanulók a tárgyalt problé-
mára vonatkozóan. A hozott ismeretek tisztá-
zása közben megnyilvánuló aktivitás meg-
mutatja az induló érdeklődés fokát. Fokozza
az érdeklődést a közös munka, az ismereteknek
olyan közvetítése, hogy a tanuló azokat felelet-
ként foghassa fel kérdéseire. Felhívja a figyelmet
az érdeklődés és az erőfeszítés kapcsolatára.

KÖRTVÉLYESSY LÁSZLÓ: Kutató jellegű
anyagfeldolgozást, aktív ismétlést és össze fogla-
lást tart szükségesnek a biológia oktatásában.

A Pedagógiai Bizottság 1963. február 11-én
tartott ülésén jóváhagyta mind a Bizottság,
mind a három (neveléstörténeti, didaktikai-
metodikai, nevelélméleti) albizottság ez évi
munkatervét.

Az MTA Pedagógiai Bizottságának *Didak-
tikai-metodikai Albizottsága* 1963. január 21-én
tartotta alakuló értekezletét. Az értekezlet
tárgya az 1963. évi munkaterv kidolgozása
volt. Az Albizottság tagjai megállapodtak
abban, hogy az 1963. évben tartandó további
öt ülésen a didaktika és a metodikák egy-egy
alapvető jelentőségű elvi kérdését vitatják
meg. A jelenleg folyó metodikai kutatások fel-
mérése, valamint egy-egy szaktárgy időszerű
pedagógiai kérdéseinek megbeszélése s a kiala-
kult nézetek egyeztetése céljából az Albizott-
ság tagjai a folyó évben hat országos szintű
ankétot szerveznek a legilletékesebb szak-
emberek bevonásával.

Az Albizottság február 18-án megtartott
második ülésének tárgya a didaktika és a
metodikák kapcsolata, valamint az egyes szak-
tárgyak metodikájának tartalmi és rendszer-
tani kérdései voltak. A vitaindító referátumot,
VERESS JUDIT tanulmányát lapunkban (140. l.)
teljes terjedelemben közöljük.

A kibontakozó vita néhány kérdésben az
Albizottság egyöntetű állásfoglalásával zárult,
más kérdéseket — amelyekre nézve eltérő véle-
mények alakultak ki — nyitva hagyott.

Az Albizottság tagjai egyetértettek abban,
hogy a metodikák a neveléstudomány s nem
az egyes szaktudományok körébe tartoznak,
s ennek megfelelően a metodikákra is vonat-
koznak a neveléstudomány alapvető megállá-
pításai és kategóriái. A metodikák tartalmára,
a metodikák körében vizsgálandó problémák
terjedelmére és jellegére vonatkozóan elfogad-
ták a referátumnak azt a megállapítását, hogy
a metodikáknak a tanítási anyag kiválasztása
és feldolgozása során felvetődő oktatási és
nevelési kérdések összességével kell foglalkoz-
niuk az illető szaktárgy vonatkozásában, tehát
a metodikák funkciójuk szerint szaktárgyi
pedagógiának tekintendők. A didaktika és a
metodikák kapcsolatát tekintve, az Albizott-
ság véleménye szerint különösen hangsúlyozni
kell a kölcsönös összefüggés, a kölcsönhatás
szükségességét és jelentőségét. A metodikák
egyfelől figyelembe veszik és a maguk terüle-
tére vonatkoztatva vizsgálják, vagyis alkotó
módon alkalmazzák az általános didaktikának
az oktatás fogalmáról, tartalmáról és módjáról
feltárt törvényszerűségeit, másfelől a tantárgy
sajátos jellegének megfelelő speciális kutatá-
sokkal járulnak hozzá a gyakorlati elméleti
irányításához, valamint a didaktikának — s
rajta keresztül a neveléstudomány egészének —
továbbfejlesztéséhez.

Az Albizottságnak az említett három kérdésben kialakult állásfoglalása összhangban áll azokkal a megállapításokkal, amelyeket NAGY SÁNDOR fejtett ki „Didaktika és metodika” c. tanulmányában (Tanulmányok a nevelés-tudomány köréből, 1961.).

A metodikák belső rendszerét, tematikáját illetően — a referátumban közölt vázlat logikai menetével egyetértve — TAKÁCS ETEL a következő tervezetet terjesztette elő:

Bevezetés

1. Az illető tantárgy metodikájának mint tudományának általános jellemzése: tárgya, feladatai, rendszere; alap- és segédtudományai; kutatási módszerei.

2. A tantárgy részletes jellemzése: A tudomány és a tantárgy viszonya; az illető tantárgy helye a tantárgyak rendszerében, kapcsolata más tantárgyakkal. — A tantárgy jellemzése a tanulók szempontjából: a megértés és az alkalmazás problémái; a motiváció lehetőségei. — Az ismeret, a jártasság és a készség fogalmának konkretizálása az illető tantárgy vonatkozásában.

3. Rövid tantárgytörténeti áttekintés.

I. Általános vagy elméleti metodika

1. A tantárgy feladatrendszere (oktatási, képzési és nevelési feladatok); ágazatainak jellemzése (pl. nyelvtan, helyesírás, nyelv művelés, fogalmazás).

2. A tantárgy tartalma: A tantervi anyag kiválasztásának és elrendezésének szempontjai. — A tankönyvek, segédkönyvek ismeretése.

3. A tantárgy oktatásának módja.

a) A tartalom és a forma viszonya az illető tantárgy oktatásában.

b) Az oktatás folyamata: Itt tárgyalandó a képzési és nevelési feladatok megvalósítása is.

c) Az oktatás módszerei.

d) Az oktatás szervezeti formái: A tanítási órák rendszere, típusai; az önképzőkörök, szakkörök és a tanítási órán kívüli egyéb foglalkozások mint a szervezett ismeretszerzés alkalmai.

4. A pedagógiai alapelvek érvényesülése az illető szaktárgy oktatásában.

5. Az oktató és nevelő munka tervezése: A tanmenet, a tematikus terv és az óravázlat elkészítésének szempontjai.

6. A szaktanári munka elemzésének és értékelésének szempontjai.

7. Helyzetkép a tantárgy tanításának eredményeiről (felmérések alapján).

Megjegyzés :

Az I. fejezet anyagát úgy kellene tárgyalni, hogy valamennyi szükséges nézőpont egy komplex szemléletben egyesüljön, tehát a metodikai tárgyalásmód a didaktikai és neveléstani, ismeretelméleti és pszichológiai vonatkozások, valamint a szaktárgy sajátos vonásaihoz adódó konzekvenciák együttes érvényesítését jelentené.

II. Gyakorlati vagy részletes metodika

Ez a fejezet a tanítási anyag feldolgozását tárgyalná. A nagyobb egységekre vonatkozóan vázlatosan, néhány kiemelt témával kapcsolatban részletesen mutatná be az I. fejezetben megállapított elvek és törvényszerűségek érvényesülését.

Az Albizottság lehetséges változatként fogadta el a referátum, illetőleg a kiegészítő hozzászólás metodika-tervezetét azzal, hogy a folyó évben szervezendő ankétok bizonyára újabb elgondolásokkal is hozzájárulnak majd a metodikák tematikájának kialakításához. További és szélesebb körű megvitatást igényel az a kérdés is, hogy együttesen tárgyalhatja-e a metodika a tantárgy általános iskolai és középiskolai feldolgozását, vagy pedig speciális legyen-e abban az értelemben, hogy meghatározott iskolatípus számára készül.

Az Albizottság tagjainak véleménye szerint VERESS JUDIT referátuma elmélyült vizsgálódás alapján, sokoldalúan megvilágítva tárgyalta a több vonatkozásában mind ez ideig tisztázatlan témát, s ezzel alkalmat adott arra, hogy az Albizottság tagjai termékeny, hasznos vitában cseréljék ki nézeteiket.